

Nr 43.

Ankom till riksdagens kansli den 25 maj 1944 kl. 3 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om köparens rätt till märkt virke.

Genom en den 10 mars 1944 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 201, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

om köparens rätt till märkt virke.

Härigenom förordnas som följer.

Ved eller annat virke, som någon tillhandlat sig, må, ändå att virket är kvar i säljarens vård, ej tagas i anspråk för betalning av dennes gäld, om virket i fråga blivit tydligt märkt för köparens räkning och det vid köp av sådant virke är brukligt att genom märkning ange vad som tillkommer köparen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

Lagen äger ej tillämpning, där utmätning ägt rum eller konkurs inträffat före nämnda dag.

Frågan om ökat skydd för virkesköpare gentemot säljarens borgenärer har under år 1943 väckts genom tvenne till Kungl. Maj:t inkomna framställningar, den ena från virkesmättningsrådet, i egenskap av samarbetsorgan för landets virkesmättningsföreningar, och den andra från statens bränslekommission.

Virkesmättningsrådet har i sin skrivelse anfört i huvudsak följande.

Köpare av skogsprodukter, såsom sågtimmer, massaved och brännved, såge sig oftast av olika skäl tvungna att erlægga betalning för varan innan de kunde omhändertaga densamma. De måste oftast inskränka sig till att låta mäta och märka varan, varefter den finge kvarligga antingen på säljarens mark eller i bästa fall på neutralt område invid flottled, järnväg, landsväg eller dylikt. Faran för att köparens rätt till den köpta och betalda varan skulle gå honom förlustig vore under föreliggande omständigheter betydande. Skulle nämligen säljaren gå i konkurs, innan köparen hunnit bortfrakta

varan, uppkomme frågan om köparens rätt till densamma gent emot konkursboet, och avgörande härför vore, huruvida besittningsrätten överflyttats till köparen eller ej. De nu i virkes- och brännvedskontrakt vanligen inryckta bestämmelserna om att den mark, varpå virket upplagts, uthyrdes till köparen så länge virket kvarlåge, kunde, framför allt om upplagsplatsen låge å säljarens mark, befaras icke giva köparen besittningsskydd gentemot säljarens borgenärer. Att med vederbörande markägare upprätta särskilda nyttjanderättskontrakt med karta över upplagsplatserna och att å marken utmärka eller inhägna dessa platser vore av praktiska skäl icke genomförbart. Det vore av tekniska skäl ej annat än i rena undantagsfall tänkbart att tillämpa den s. k. lösöreköpsförordningens föreskrifter. De fordringar på publicitet av köpen, som denna förordning stipulerade, lade också ur affärsmissig synpunkt hinder i vägen för ett sådant förfarande. — Av det anförda framginge, att köparen näppeligen kunde säkra sin äganderätt gent emot tredje man, förrän han på ett handgripligt sätt ernått den fulla besittningsrätten till det köpta virkespartiet. Då detta icke läte sig göra förrän i många fall flera veckor, ja månader, efter erlagd betalning, hade behovet av en komplettering av gällande rätt på detta speciella område blivit allt större. Det genom virkesmättningsföreningarna innäta virket representerade ett värde av hundratals miljoner kronor per år, och härtill komme värdet av all den brännved, som genom bränslekommissionens och enskildas försorg uppköptes. En kris på virkesmarknaden kunde komma att medföra stora förluster samt giva upphov till rättstvister. Rådande oklara förhållanden vore till förfång jämväl för säljarna. Lagbestämmelser i syfte att definiera tidpunkten för ägande- respektive besittningsrättens övergång från säljare till köpare vore sålunda nödvändiga. Denna tidpunkt borde enligt rådets uppfattning fastställas så, att den om möjligt sammanföle med vidtagandet av den åtgärd varigenom virket genom inmätning och märkning individualiserades. En ändring av nu gällande lag därhän, att köparen ansåges hava kommit i besittning av det köpta virket så snart detta innämts och märkts med hans märke, torde beträffande köp av skogsprodukter endast innebära att lagen komme att uttrycka vad enligt allmän uppfattning redan vore gällande rätt. De flesta säljare och köpare torde vid avtalets träffande utgå ifrån att äganderätten till det köpta virket överginge till köparen vid nyssnämnda tidpunkt och att virket alltså därefter icke kunde tagas i anspråk av säljarens borgenärer. En omedelbar utredning i denna fråga vore av behovet påkallad.

Bränslekommissionen har anslutit sig till syftet med virkesmättningsrådets framställning. Skulle det visa sig omöjligt att i rättssystemet intaga bestämmelser av den innebörd, virkesmättningsrådet föreslagit, borde enligt kommissionens mening övervägas, huruvida köpare av virke under de av virkesmättningsrådet anförda betingelserna kunde tillerkännas en mot tredje man skyddad panträtt samt sålunda förmånsrätt enligt 17 kap. 3 § handelsbalken. Kommissionen har slutligen hemställt, att skyndsamt utredning måtte verkställas angående möjligheterna att rättsligen reglera förhållandet mellan kö-

pare av virke, som blivit upplagt, inmätt och märkt för köparens räkning, samt säljaren och dennes borgenärer.

I anledning av de inkomna framställningarna har inom justitiedepartementet av f. d. justitierådet Algot Bagge verkställts utredning rörande hithörande spörsmål. Utredningsmannen har avlämnat en den 30 november 1943 dagtecknad promemoria angående virkesförvärvares skydd i vissa fall mot överlåtarens borgenärer jämte ett förslag till lag om verkan mot säljarens borgenärer av sålt virkes märkning. Promemorian ha i sin helhet intagits såsom särskild bilaga (s. 24—47) till förevarande proposition. Beträffande innehållet i promemorian må här lämnas följande översiktliga redogörelse.

Utredningsmannen har verkställt och i promemorian framlagt resultaten av en undersökning av vad som må anses vara gällande rätt beträffande förhållandet mellan säljarens borgenärer och köparen i de fall som de inkomna framställningarna avse. Av denna undersökning framgår i huvudsak följande.

Enligt förordningen den 20 november 1845 i avseende på handel om lösören som köparen låter i säljarens vård kvarbliva — lösöreköpsförordningen — gäller att den, som tillhandlar sig lösören och tillåter att desamma få kvarbliva i säljarens vård, har att, för den händelse han vill att det köpta skall fredas från utmätning för säljarens skuld och vid dennes konkurs avskiljas från boets tillgångar, upprätta skriftlig avhandling om köpet med förteckning å de köpta persedlarna och vittnens underskrift. Den sålunda upprättade avhandlingen skall sedan inom bestämd tid undergå visst publicitetsförfarande, ingivas i Stockholm till överståthållarämbetets kansli och annorstädes till underrätten för införande i vederbörligt protokoll m. m. En sålunda upprättad och behandlad avhandling ger skydd mot säljarens borgenärer, såframt icke utmätning kommer till stånd inom trettio dagar från avhandlingens företeende hos överståthållarämbetets kansli eller inför rätten eller konkurs följer på ansökan som skett, respektive på offentlig ackordsförhandling som inletts, inom samma tid. Även om den angivna tiden gått till ända, kan utmätningsborgenär eller säljarens konkursbo under vissa förutsättningar genom rättegång angripa avhandlingen i fråga.

Lösöreköpsförordningen torde vid sin tillkomst huvudsakligen ha avsett fall, då någon bisträckte en person i ekonomiskt trångmål genom att inköpa hans bohag eller inventarier och samtidigt medgiva honom att tills vidare behålla och begagna det sålda. Enligt stadig praxis räknas emellertid till lösören i förordningens mening ej blott »persedlar» av antydd art utan även andra lösa saker, exempelvis brännved och annat virke. Förordningen anses vidare tillämplig ej blott å sådana i säkerhetssyfte avslutade köp, som nyss berörts (säkerhetsköp), utan även å vanliga köp (omsättningsköp). Orden »tillåter att desamma (lösörena) få i säljarens vård kvarbliva» anses numera icke utesluta det vid virkesaffärer ofta förekommande fall att godset kvarligger hos säljaren icke i dennes intresse utan emedan det varit olägligt för köparen att genast omhändertaga detsamma. Vad beträffar speciellt uttrycket »säljarens vård» ha delade meningar yppats huruvida därmed avses allenast fysisk, omedelbar besittning eller jämväl fall, då säljaren har godset i sin medelbara besittning. Om den förstnämnda tolkningen är riktig, komma sådana försäljningar av lösören, där godset icke befinner sig i säljarens omedelbara besittning utan hos tredje man, att falla utanför förordningens

tillämpningsområde. En köpare av t. ex. virke i tredje mans besittning kan med denna tolkning icke vinna skydd mot säljarens borgenärer genom att iakttaga de i förordningen stadgade formaliteterna.

Fall då det är ovisst, huruvida godset är kvar i säljarens omedelbara besittning eller endast befinner sig i hans medelbara besittning eller helt lämnat hans besittning, uppkomma ofta vid försäljning av virke. Åtskilliga vägledande domstolsavgöranden finnas, av vilka följande kan utläsas: Om virket kvarligger å avverkarens mark inom dennes mera omedelbara maktområde, t. ex. hans inhägnade upplagsplats, är virket alltjämt i säljarens vård. Lösöreköpsförordningen är tillämplig och köparen således icke skyddad, om ej förordningens publicitetsförfarande iakttagits. Ligger virket utanför säljarens omedelbara maktområde men dock å hans mark, t. ex. ute i skogen, anses virket likaledes vara kvar i säljarens vård. Om virket åter av säljaren upplagts å neutralt område utan att likväl hans befattning med virket upphört — han skall t. ex. senare avlämna det till fraktförare — anses virket alltjämt vara i säljarens vård. Skall ett å neutralt område — invid en landsväg, å stranden invid en flottled, å plats invid en järnvägsstation — upplagt virkesparti där omhändertagas av köparen, är det tvivelaktigt i vems besittning virket före omhändertagandet befinner sig. Har virket under medverkan av båda parterna försetts med köparens märke, kan det ifrågasättas, huruvida godset alltjämt bör anses vara kvar i säljarens vård och om lösöreköpsförordningen är tillämplig. Den omständigheten att upplagsplatsen är neutralt område medför dock ej i och för sig att uppläggaren mister besittningen. Särskilda svårigheter vid bedömandet uppstå i fall då godset avlämnats till en s. k. självständig mellanman — t. ex. en flottningsförening.

Om lösöreköpsförordningen ej är tillämplig på fall då försålt lösöre befinner sig i säljarens medelbara besittning, uppstår frågan, huruvida enligt den utanför lösöreköpsförordningen gällande rätten skydd för köparen inträder redan med köpeavtalet eller först med det köpta godsets utgivande till köparen. Utredningsmannen kommer efter en utförlig diskussion av vägledande lagrum och litteraturuttalanden till den slutsatsen att, därest i vissa fall frågan om virkesköparens skydd mot säljarens borgenärer ej kan anses reglerad av lösöreköpsförordningen, skyddet får anses inträda redan i och med köpeavtalets slutande.

Utredningsmannen har därefter utförligt ur juridisk och praktisk synpunkt diskuterat lämpligheten att anknyta köparenskyddet till virkets mätning och märkning. Det kunde enligt utredningsmannens mening generellt påstås, att förhållandena inom virkeshandeln vore sådana att en skälig avvägning av köparens och borgenärernas berättigade intressen ledde till, att köparens skydd borde inträda i och med virkets märkning. Svårigheten att omedelbart omhändertaga det inköpta virket skulle eljest — då kungörelse enligt lösöreköpsförordningen i denna situation aldrig användas och i själva verket vore opraktikabel — medföra att köparen under avsevärd tid skulle vara utsatt för risken att det av honom köpta och genom märkningen definitivt avskilda virket ginge honom ur händerna. Att uppställa jämväl verkställd inmätning som förutsättning för skyddets inträde vore obehövt — slutakten vore märkningen, och utan denna borde skyddet ej inträda. Det vore icke anledning att, såsom enligt lösöreköpsförordningen, uppskjuta skyddets definitiva inträde till viss tid efter den föreskrivna åtgärden.

Vad angår den föreslagna lagstiftningens omfattning har ut-

redningsmannen godtagit ett vid överläggningar med intressenter på området framställt önskemål, att skyddet för köpare skulle avse icke blott förhållandet mellan avverkarens borgenärer och förste köparen utan även gälla till förmån för en senare köpare gentemot dennes fångesmans borgenärer. Visserligen kunde det, om virket efter senare försäljning alltjämt befunne sig i avverkarens vård, ifrågasättas, om icke den nye köparen enligt allmänna rättsregler om äganderättens övergång även utan särskild lagbestämelse åtnjöte skydd mot sin fångesmans borgenärer. Men saken ställde sig annorlunda, om den nye köparens fångesman vid försäljningen hade godset i sin besittning. Därest tydlig märkning med varje köpares märke gjordes till förutsättning för skyddet mot säljarens borgenärer, föreläge ej betänkligheter mot att låta skyddet omfatta alla fall av virkesköp, oavsett om det vore fråga om en förste köpare av det avverkade virket eller en senare förvärvare.

Utredningsmannen har övervägt olika uppslag att inskränka märkningens skyddsverkan genom att uppställa särskilda villkor för dess inträde. Eftersom olägenheten att förlora virket tedde sig störst, då köparen helt eller delvis erlagt betalning för detsamma, kunde det möjligen vara anledning att göra märkningens skyddsverkan beroende av att köpeskillingen guldits. En dylik begränsning tedde sig dock ur principiell synpunkt oegentlig. Rent praktiskt kunde vidare invändas att, därest skyddet gjordes beroende av erlagd betalning, den frågan uppkomme, huruvida icke erläggandet av en del av köpeskillingen borde medföra skyddets inträde för motsvarande del av godset. Det syntes mest tilltalande att ej genom särskilda bestämmelser härutinnan inveckla saken och måhända i onödan ge anledning till tvistigheter. — I betraktande av att märkningsskyddets införande vore motiverat av de vanligen föreliggande svårigheterna för köparen att omedelbart omhändertaga virket kunde det ifrågasättas, om ej från skyddet borde undantagas fall, då godsets kvarliggande föranletts icke av sådana svårigheter utan av en köparens försummelse, t. ex. av skyldigheten att betala köpeskillingen. Något undantag för detta fall syntes emellertid ej erforderligt, eftersom i dylikt läge, i händelse av säljarens konkurs, konkursboet kunde häva köpeavtalet under åberopande av köparens dröjsmål och, vid fall av utmätning, borgenären genom att begära gäldenären i konkurs kunde åstadkomma, att avtalet hävdes i anledning av dröjsmålet.

Rörande utförandet av märkningen har utredningsmannen framhållit, att köparenskyddets anknytning till denna förutsatte en märkning, som vore definitiv och således ej kunde utan köparens medgivande omgöras samt vore fullt tydlig vid den tidpunkt då dess verkan såsom skydd mot säljarens borgenärer skulle inträda. Därav borde anses följa, att det åsatta märket måste vara tydligt, ej blott då det anbragtes utan även i fortsättningen. Därigenom erhöles märkningen en bestående upplysningsverkan gentemot tredjeman. Därest virket försetts med köparens märke i båda parternas eller deras ombuds närvaro, vore säljaren bunden att utgiva just detta virke. Om däremot säljaren utan köparens medverkan inmätt virket

och försett det med köparens märke samt ej meddelat köparen saken, kunde säljaren till fullgörande av köpet använda annat virke än det märkta. Där mätningföreningar funnes, skedde inmätning och märkning med köparens märke på anmälan av ena parten i avtalet. Föreningen förvissade sig då alltid om den andra partens medverkan. Funnes ej mätningförening, skedde inmätningen och märkningen praktiskt taget alltid i parternas eller deras ombuds närvaro. — Märkning av inmätt gods, som utfördes genom virkesmätningföreningarnas försorg, skedde genom inslagning å virkesklamparnas ändar av s. k. stuk- eller vassmärken. Dessa vore fullt tydliga, och envar som besiktigade på dylikt sätt märkt virke hade anledning att undersöka, huruvida icke virket vore sålt. Virke, som inmättes i travat mått, märktes på annat sätt. Brännved märktes ofta endast genom påskrifter med blåkrita, med gummistämplor eller på annat mindre hållbart sätt.

Efter att ha erinrat om en av statens bränslekommission den 6 november 1942 fastställd mätninginstruktion ävensom vissa av skogsstyrelsen den 30 november 1943 utfärdade mätningbestämmelser, innefattande föreskrifter om märkning av ved i vissa fall, har utredningsmannen uttalat, att det kunde ifrågasättas, om ej, till undvikande av tvistigheter rörande märkningen och dess tydlighet, enbart sådan märkning borde godkännas, som skett på sätt vederbörande myndighet föreskrivit. Häremot kunde dock invändas, att det vore betänkligt att binda det civilrättsliga skyddet vid en sådan föreskrift. En fullt tydlig märkning kunde ha kommit till stånd, ehuru den ej gjorts i full överensstämmelse med nämnda föreskrifter. Att i ett sådant fall nödgas underkänna märkningen kunde bliva föga tilltalande.

Vad angår de önskvärda lagreglernas avfattning har utredningsmannen ansett att man borde eftersträva en utformning som allenast toge sikte på skyddet för virkesköparen gentemot säljarens borgenärer i fall då virket vore kvar i säljarens omedelbara eller medelbara besittning. Genom att på detta sätt begränsa området för lagens verkningar undveke man rättsföljder därav, som ej hörde till syftet med lagstiftningen. Lagens bestämmelser syntes böra så avfattas att — oberoende av de olika meningar, som kunde råda angående innebörden av ordet vård i lösöre köpsförordningen, angående betydelsen av omedelbar och medelbar besittning, angående frågan när en sådan besittning skulle anses ha upphört och när tradition ägt rum samt angående verkan av köpeavtalets ingående på köparens skydd mot säljarens borgenärer — köparen alltid genom att tydligt anbringa sitt märke å det hos säljaren kvarliggande virket kunde tillförsäkra sig ett sådant skydd. Den omständigheten att lagstiftningsarbetet upptagits allenast i syfte att möta en krissituation, som måhända aldrig komme att inträffa, syntes göra det lämpligt att, trots ämnets centrala civilrättsliga natur, låta lagen få formen av en fullmaktslag, som skulle utfärdas endast om skäl därtill uppkomme. Ett ytterligare skäl härför utgjorde den omständigheten, att härigenom det redan igångsatta arbetet å lösöre köpsförordningens ersättande med andra lagbestämmelser mindre bundes än som måhända eljest skulle bliva fallet.

På grundval av de överväganden, som nu i huvudsak återgivits, har utred-

ningsmannen framlagt följande förslag till lag om verkan mot säljarens borgenärer av sålt virkes märkning.

Konungen äger, då särskilda skäl därtill äro, förordna att, utan hinder av vad eljest må gälla, vid försäljning av ved eller annat virke den omständigheten att säljaren själv eller genom annan har virket i sin besittning icke skall medföra, att virket kan tagas i anspråk för betalning av säljarens gäld, såvida virket är fullt tydligt märkt med köparens märke.

Över promemorian ha *yttranden* inforrats från rikets hovrätter, domänstyrelsen, skogsstyrelsen, kommerskollegium — som i sin tur inhämtat yttranden från handelskammaren i Karlstad samt handelskammaren för Örebro och Västmanlands län — ävensom statens bränslekommission. Vidare ha yttranden över promemorian avgivits av virkesmättningsrådet, föreningen Sveriges skogsvårdsstyrelser, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, Sveriges skogsägareförbund, sydsvenska virkesföreningen, Smålands och Blekinge handelskammare, handelskammaren i Gävle, Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare, Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare, svenska bankföreningen och Sveriges industriförbund.

En översiktlig redogörelse för innehållet i de avgivna yttrandena lämnas å s. 10—18 i propositionen, vartill utskottet hänvisar.

I propositionen anför *föredragande departementschefen, statsrådet Bergquist*, följande:

»Det förekommer i stor utsträckning, att den som köpt ved eller annat virke icke kan omedelbart omhändertaga virket utan nödgas låta det tills vidare kvarligga på säljarens mark. Den tid, under vilken virket sålunda kommer att stanna i säljarens besittning, blir på grund av transportsvårigheter och andra omständigheter ofta ganska lång. Med den uppfattning som är rådande i rättspraxis rörande lösöreköpsförordningens tillämplighetsområde löper köparen under nämnda tid risk att det av honom förvärvade, måhända helt eller delvis betalda virket utmätes för säljarens skuld eller, om säljaren försättes i konkurs, indrages i konkursen. Enligt lösöreköpsförordningen kan visserligen en köpare, genom att upprätta skriftlig handling om köpet och i närmare föreskriven ordning bereda handlingen publicitet, skapa en viss trygghet mot att i säljarens vård kvarlämnade lösören tagas i anspråk av säljarens borgenärer. Det är emellertid knappast praktiskt möjligt för virkesköpare att använda detta förfarande.

Såsom virkesmättningsrådet framhållit kan en kris på virkesmarknaden i särskild grad giva upphov till rättsförluster på detta område. Även med hänsyn till normala förhållanden synes det angeläget att så långt möjligt på förhand vinna trygghet däremot.

Utredningsmannens förslag om införande av en speciallagstiftning för lösning av ifrågavarande spørsmål har vunnit så gott som enhällig anslutning från hörda myndigheter och sammanslutningar. I Svea hovrätts utlåtande har dock framhävts, att det kunde möta betänkligheter att införa särskilda bestämmelser för visst slags egendom. Då förslaget ansluter till vad som all-

mänt anses naturligt inom handeln med virke, torde dock dessa betänkligheter icke böra tillerkännas avgörande betydelse.

Beträffande innebörden av förslaget vill jag inledningsvis framhålla, att förslaget icke åsyftar att göra ändring i fråga om den möjlighet att vinna skydd mot säljarens borgenärer som föreligger redan på grund av nu gällande rätts regler.

Enligt förslaget erfordras för virkesköparens skydd, att det förvärvade partiet är fullt tydligt märkt med köparens märke. I virkesmättningsrådets framställning och skogsstyrelsens yttrande har ifrågasatts, huruvida det icke jämväl borde fordras att virket inmätts. Med hänsyn till att skyddet är avsett att gälla icke blott för den som förvärvat virket direkt från skogsägaren utan också vid senare försäljningar, då inmätning ej i samma omfattning torde förekomma, synes det emellertid olämpligt att kräva även inmätning. Det torde ej heller vara anledning att fordra skriftligt försäljningsavtal.

Förslaget omfattar utan inskränkning ved och annat virke. Frågan huruvida förädlat virke bör inbegripas under lagstiftningen har i yttrandena varit föremål för delade meningar. Handelskammaren i Gävle har framhållit, att virke ofta försågades på avverkningsplatsen för att sedan märkas och uppläggas på säljarens mark, samt har funnit det välmotiverat, att skydd kunde vinnas också i dylika fall. Sveriges industriförbund och handelskammarna i Västernorrlands och Jämtlands samt Västerbottens och Norrbottens län ha däremot fäst uppmärksamheten vid svårigheten att genom märkning åstadkomma en individualisering av sågat virke, under erinran att virket i brädgårdarna upplägges efter dimensioner, ej efter köpare. Man synes på dessa håll befara, att köparna i besvärande utsträckning skulle påfordra märkning av sina partier.

Den verkställda utredningen har icke i första hand påkallats av något behov av att skydda köparens rätt till förädlat virke. En sådan speciallagstiftning som den föreslagna torde icke heller i fråga om förädlat virke ha stöd av någon mera allmänt utbredd uppfattning om vad som är naturligt vid köp av dylikt virke. Köp av virke som till en viss grad förädlas på avverkningsplatsen synes dock stå i en undantagsställning i nu nämnda hänseende.

Med hänsyn till sistnämnda fall och då det jämväl är förenat med praktiska svårigheter att draga en gräns mellan oförädlat och förädlat virke har jag visserligen icke ansett mig kunna förorda att införa en gränslinje av denna art. Det är emellertid obestriddligen angeläget, att den föreslagna speciallagstiftningen ej går utöver vad som är påkallat av särskilda förhållanden. Jag har därför sökt finna en annan begränsning som tillgodoser sistnämnda synpunkt. Det har därvid befunnits lämpligt att bygga på den sedvänja som är rådande inom virkeshandeln. Skydd mot säljarens borgenärer genom virkets märkning synes sålunda icke böra inträda i andra fall än då det är brukligt att på detta sätt utmärka vem som är berättigad till egendomen. Det skulle icke vara tillfredsställande, om märkning av ett virkesparti för viss köparens räkning, som utan stöd av sedvänja verkställes inom en brädgård, skulle leda till att denne köpare bleve skyddad, medan andra

som köpt virke av samma företagare skulle vara oskyddade. Den nu föreslagna begränsningen kan väl någon gång tänkas föranleda tvist om vad som är brukligt men torde vara ägnad att förekomma att lagen i särskilda fall leder till stötande resultat.

I utredningsmannens förslag har beträffande märkningens utförande uppställt krav på att märkning skall vara fullt tydlig. En viss tvekan har i några yttranden försports, huruvida därmed anspråken på den åtgärd, som skall grunda skydd mot säljarens borgenärer, blivit tillräckligt utförligt bestämmda. Vad angår märkning av sågtimmer och en del annat virke ha olika meningar rätt, huruvida man borde godtaga allenast sådana köparemärken, vilka under skiftande benämningar (stuk-, vass-, krön- och krynmärken m. m.) medelst särskilda redskap inslås i samband med inmätningen, eller om också de s. k. huggymärkena kunde erhålla vitsord. Rörande sistnämnda märken har framhållits, att de slås in av huggarna med vanlig yxa i anslutning till själva avverkningen. De ha bland annat till ändamål att vid flottningen underlätta utsorteringen av virket mellan olika köpare och äro, åtminstone för större avnämare, fastställda av flottningsföreningarna. Under den tid, som timret före inmätningen kan bli kvarliggande i skogen eller på avläggningsplatser vid flottled, skulle huggymärkena tjäna att preliminärt individualisera godset för köparens räkning.

Rörande utförandet av virkes märkning ha föreskrifter i administrativ ordning givits för vissa virkesslag. Genom det av utredningsmannen omnämnda cirkuläret den 30 november 1943 har sålunda skogsstyrelsen utfärdat bestämmelser om märkning av brännved. Vidare har styrelsen meddelat vissa märkningsregler i ett cirkulär den 30 december samma år, innefattande mätninginstruktion för sågtimmer av barrträd inom södra Sverige. Enligt instruktionen gäller bland annat, att vid s. k. auktoriserad mätning varje stock skall märkas med tydliga och varaktiga stukmärken. Det torde emellertid ännu vara mindre vanligt att mätningen utföres såsom auktoriserad mätning, och för den s. k. frivilliga mätningen av timmer saknas detaljföreskrifter om sättet för märkningens utförande. Oavsett att anknytning sålunda blott delvis skulle kunna vinnas till redan fastställda regler, anser jag liksom utredningsmannen, att för skydd mot säljarens borgenärer icke bör erfordras, att märkning skall ha utförts i enlighet med myndighets bestämmelser. Än mindre torde det böra krävas inregistrering hos offentlig myndighet av de märken som må användas. Det lär vara tillfyllest att kräva, att virket blivit tydligt märkt, så att det kan skiljas från säljarens egendom. Något särskilt villkor att märkning skall vara varaktig synes icke erforderligt. Det ligger nämligen i köparens intresse att så blir fallet, när han i annat fall har svårigheter att styrka sin rätt, om utmätning äger rum för säljarens gäld eller denne försättes i konkurs. Då den omständigheten att märkning obehörigen utplånas eller eljest möjligen efter längre tid minskar i tydlighet icke i och för sig bör medföra, att köparens rätt går förlorad, synes det icke heller, såsom utredningsmannen föreslagit, böra fordras att virket, för att köparen skall åtnjuta skydd, »är» tydligt märkt utan bör det vara tillfyllest att det »blivit»

tydligt märkt för köparens räkning. Köparen får härigenom en möjlighet att med andra bevis styrka, att ett virkesparti i fall som nyss nämnts verkligen blivit i behörig ordning märkt och att han sålunda en gång vunnit sakrättsligt skydd för egendomen.

I utredningsmannens förslag säges uttryckligen, att virket skall vara märkt med köparens märke. Det torde emellertid vara tillräckligt att angiva, att det skall ha blivit märkt »för köparens räkning». Man synes nämligen ej ha skäl att fordra mer än att av märkningen framgår, att egendomen ej tillhör säljaren. Om ett virkesparti t. ex. inköpes av flera personer gemensamt, bör det kunna förses med ett märke som någon av dem brukar använda.

Vad härefter särskilt angår huggyxmärkningen synes detta märknings sätt icke kunna fränkännas vitsord enbart av den anledningen, att märkena äro mera primitiva än t. ex. stukmärkena. Vid leveransavtal — då försäljningen alltså avser icke ett bestämt parti utan viss myckenhet av angivet slag — torde huggyxmärkningen emellertid i och för sig icke vara annat än ett uttryck för säljarens avsikt att till fullgörande av sin leveransförpliktelse använda det sålunda märkta virket. Den innefattar alltså ej någon bindande individualisering av godset, och säljaren torde vara berättigad att avlägsna huggyxmärkena och förfoga över partiet för annat ändamål. Säljarens förpliktelse vid ett leveransavtal om virke torde i allmänhet först med inmätning övergå att gälla ett bestämt virkesparti. Därest emellertid i ett visst fall utan att inmätning skett är klart, att det parti, varmed leveransen skall fullgöras, av parterna ansetts individualiserat, läser huggyxmärkningen kunna anses uppfylla kravet att virket skall vara tydligt märkt.

Det torde icke vara erforderligt att särskilt angiva, att vid leveransavtal skydd kan åtnjutas endast om det virke, varmed leveransen skall fullgöras, blivit individualiserat. Innebörden av förslaget i denna del torde framgå tillräckligt tydligt, om ordalagen i förslaget jämkas till närmare överensstämmelse med lösöreköpsförordningen. En sådan jämkning synes även önskvärd från den synpunkten, att förevarande speciallagstiftning bör anses utgöra ett avsteg från det i nämnda förordning för sakrättsligt skydd uppställda kravet på iakttagande av vissa formföreskrifter.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att ehuru förslaget enligt ordalagen endast avser köp, det uppenbarligen bör erhålla analogisk tillämpning å byte.

Enligt utredningsmannens förslag skulle bestämmelserna om märkningskydd innefattas i en fullmaktslag och träda i tillämpning först då Konungen funne särskilda skäl därtill föreligga. Såsom skäl härför har bl. a. åberopats, att lagstiftningen i fråga toge sikte på en kristidssituation som måhända aldrig komme att inträffa. Att den nya lagstiftningen skulle erhålla fullmaktslags form har i flertalet yttranden framkallat gensagor. Det har sålunda invänts, att förhållandena inom virkeshandeln även under normala förhållanden påkallade särbestämmelser av ungefär det innehåll som utredningsmannen föreslagit. Rent principiellt har anmärkts, att lagregler på ett så centralt område av civilrätten som det förevarande borde äga en viss grad av beständighet.

Några remissmyndigheter, som i princip önskat en fastare reglering, ha funnit en lag med giltighetstid för vissa år innebära en godtagbar lösning.

De skäl som sålunda åberopats mot anordningen med en fullmaktslag synas mig vägande. Utredningen har enligt min mening givit vid handen, att de särskilda förhållandena på virkesmarknaden även under normala konjunkturen kräva speciella bestämmelser till köparnas skydd. De nya reglerna torde därför böra träda i kraft utan avbidan på de mera krisbetonade konjunkturen inom virkeshandeln, som man på sina håll fruktar. Att begränsa lagens giltighetstid till vissa år torde icke vara lämpligt.

I två yttranden har en viss tvekan yppats om lagens tillämpning på äldre avtal. I likhet med hovrätten över Skåne och Blekinge finner jag det klart, att märkning som skett före lagens ikraftträdande kommer att bereda virkesköparen skydd mot utmätning eller konkurs som inträffar efter ikraftträdandet, men däremot icke mot utmätning eller konkurs, som inträffat dessförrinnan. Sistnämnda begränsning torde dock böra uttryckligen angivas.

I visst sammanhang med nu berörda ämne står spörsmålet, huruvida virkesmärkning, som utförts efter det konkursansökan ingivits men före beslutet om egendomsavträde, skall äga verkan mot borgenärerna. Hovrätten över Skåne och Blekinge har erinrat, att enligt lösöreköpsförordningen tidpunkten för konkursansökningen är avgörande för skyddet mot konkursboet, och uttryckt farhågor, att man under hänvisning härtill skulle vilja fränkänna varje efter sagda tid utförd märkning vitsord. I anledning härav vill jag framhålla, att enligt 27 § konkurslagen dagen för konkursbeslutet är avgörande för vad som skall räknas till konkursboet. I överensstämmelse härmed synes, försåvitt icke särskilt stadgande av annan innebörd meddelas, en märkning under tiden mellan konkursansökningen och beslutet om egendomsavträde komma att medföra skydd för virkesköparen. Från lämplighetssynpunkt kan det möjligen ifrågasättas, om det nya märkningskyddet bör bestämmas att omfatta jämväl en så sent verkställd märkning. Emellertid har jag, i likhet med nämnda hovrätt, funnit riktigast, att konkursbeslutet får utgöra den avgörande tidpunkten. Något särskilt stadgande härom erfordras icke.»

Lagrådet har lämnat det upprättade lagförslaget utan erinran.

Köpare av ved eller annat virke nödgas ofta låta virket kvarligga längre eller kortare tid i säljarens vård. Köparen riskerar därvid, även om han erlagt större eller mindre del av köpeskillingen, att virket tages i anspråk för betalning av säljarens gäld. Det i 1845 års lösöreköpsförordning stadgade förfarandet för beredande av skydd mot säljares borgenärer kan, såsom den i ärendet verkställda utredningen giver vid handen, endast i undantagsfall tillgripas inom virkeshandeln och är dessutom ur skilda synpunkter olämpligt vid sådan handel. Det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget avser att på detta speciella område tjäna samma syfte som lösöreköpsförordningens bestämmelser vad angår skyddet mot säljarens borgenärer.

Utskottet.

Märkning av virke som omförmäles i lagförslaget skall sålunda i nämnda avseende konstituera samma skydd som det i lösöreköpsförordningen stadgade publicitetsförfarandet. En lagstiftning av sådant innehåll blir i särskilt hög grad av behovet påkallad, om en kris skulle uppstå på virkesmarknaden. Utredningsmannen hade på grund härav i sitt förslag utformat lagen såsom en fullmaktslag, vilken skulle träda i tillämpning först då Konungen funne särskilda skäl därtill föranleda. Då inom virkeshandeln jämväl under normala förhållanden föreligger behov av en anordning, som möjliggör för köparen att på ett mera praktiskt sätt än det som anvisas i lösöreköpsförordningen skapa skydd mot säljarens borgenärer för rätten till virke, som kvarligger å säljarens mark, och då det ur principiell synpunkt måste anses mindre lämpligt att en lag som behandlar en central civilrättslig fråga erhåller karaktär av fullmaktslag, anser utskottet i likhet med departementschefen att den föreslagna lagstiftningen bör i vanlig ordning införlivas med vårt rättssystem.

Ändamålet med den föreslagna lagen är, såsom förut antytts, att för visst fall skydda köparen mot anspråk från säljarens borgenärer. Lagens bestämmelser avse alltså icke att medföra några rättsverkningar utöver detta begränsade syfte. Vad köplagen eller köpeavtalet innehåller om köparens och säljarens inbördes rättigheter och skyldigheter, faran för godset o. s. v. skall sålunda förbli gällande i samma utsträckning som hittills.

I fråga om lagförslagets utformning vill utskottet framhålla att den för skyddets inträdande stadgade förutsättningen, att »det vid köp av sådant virke är brukligt att genom märkning angiva vad som tillkommer köparen» tydligtvis kan föranleda tvist om vad som härvidlag är brukligt. Under ärendets remissbehandling ha sålunda uttalats olika meningar om vad som kan anses utgöra gängse bruk i fråga om märkning för köparens räkning av förädlad virke. Viss tvekan har även yppats i fråga om den verkan som bör tillkomma den s. k. huggyxmärkningen. Utskottet har likväl vid sitt övervägande av dessa frågor icke funnit anledning frångå den av departementschefen förordade utformningen.

Utskottet får på grund av vad sålunda anförts hemställa,

att förevarande proposition, nr 201, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 25 maj 1944.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit
från f ö r s t a kammaren: herrar *Schlyter, Wagnsson, Karl Emil Johanson, Branting*,
Westman, Linnér*, Ahlqvist* och *Lindblom*;
från a n d r a kammaren: herrar *Gezelius, Berg, Björling* och *Lindberg**, fru *Gustafson*
samt herrar *Landgren, Gustafsson* i *Lekåsa* och *Lindahl*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.